

PEREGRINAREA TRANSILVĂNENILOR LA ȘCOLILE DIN SLOVACIA ÎN SECOLUL AL XVII-LEA – PE BAZA UNOR CĂRȚI ȘI BIBLIOGRAFII

EVA MÂRZA

Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia

The Pilgrimage of Transylvanians to Schools in Slovakia in the 17th Century – Based on some Books and Bibliographies

ABSTRACT

The presence of the Transylvanian people in the schools of Europe is not an unknown theme in Romanian historiography. Less well known is their presence in Slovak schools. The present study discusses the role of Ján Čaplovič's Bibliography and the Hungarian bibliographies RMNy and RMK in identifying Transylvanian students and scholars present in the 17th century in today's Slovak school environment. The research is developed on two levels, students of predominantly Evangelical religion, who attended colleges or gymnasiums in eastern Slovakia: Prešov, Bardejov, Levoča, as well as in Košice and Bratislava. Priests or teachers from Transylvania sometimes took part in the educational or social-cultural activities. The second level of approach is based on the presence of Roman Catholic students at the two Jesuit universities in Trnava and Košice.

Bibliographies have provided us with an important source for identifying the names of Transylvanian pupils/students or scholars of the Evangelical religion, who contributed in writing to the publication of short texts related to local social events in the localities of northern and eastern Slovakia, which were printed in the printing houses of the time. Their names can be identified as appendices to the title pages in the bibliographies mentioned and what is important, many of them will not be recognized among future intellectuals. From this sub-chapter distinguishes the future encyclopaedist Johannes Honterus, Jacobus Schnitzler, Johannes Artzt and others. The number of those identified is approx. 70.

Research applied to students and teachers, which is related to the functioning of the universities of Trnava and Košice revealed the publication of dissertations or partial examinations taken by Transylvanians. The correlation of special works by the authors Krisztina Bognár, József Mihály Kiss, Júlia Varga and Zsófia Kádár, Beáta Kiss, Ágnes Póka with the results obtained from bibliographies revealed other names of Transylvanian students and scholars, among whom Gabriel Ivul from Caransebeș stands out in particular. Our research brings a total of about 115 pupils, students and scholars, who have linked some years of their lives to the school environment in Slovakia. Their names kept thanks to bibliographies, often unknown to Romanian historiography, contribute to the enrichment of knowledge about the formation of the intellectuals in Transylvania in the 17th century.

Cuvinte-cheie: peregrinatio academica, studenți, Transilvania, Europa, secolul al XVII-lea

Key words: peregrinatio academica, students, Transylvania, Europe, 17th century

Introducere

Istoria Transilvaniei¹ și a Slovaciei² au fost subordonate, după cum arată lucrările istorice, numitorului comun, anume regatului Ungariei. Tema relațiilor culturale dintre Transilvania și Slovacia pe parcursul secolelor trecute ne-a preocupat în mai multe studii și rămâne de actualitate și pentru viitor. Peregrinarea studenților transilvăneni la școlile din Europa occidentală este o realitate demonstrată în istoriografie, iar aici se încadrează și prezența lor la universitățile din Slovacia³. Însușirea unui nivel de instrucție a stat la baza unei cariere în administrație, justiție, învățământ sau în aparatul ecleziastic⁴.

Cercetarea cărților din tipografiile Slovaciei de astăzi păstrate la Biblioteca Batthyaneum din Alba Iulia ne-a permis și urmărirea prezenței studenților transilvăneni la universitățile de la Trnava și Košice în secolul al XVIII-lea, prin disertațiile publicate în tipografiile academice din cadrul acelor universități⁵. Ca și în cercetarea anterioară, prin prezentul studiu ne-am concentrat atenția asupra studenților și erudiților transilvăneni la școlile din Slovacia, de această dată în secolul al XVII-lea, în orașele libere regale: Bardejov, Levoča, Prešov, apoi la universitățile iezuite de la Trnava și Košice. În prima parte vom urmări peregrinarea evanghelicilor în spațiul din estul Slovaciei⁶, iar în partea a doua ne vom referi la prezența studenților transilvăneni la universitățile catolice.

Cum instituțiile de învățământ din Transilvania nu ofereau suficiente oportunități pentru tinerii doritori de instrucție⁷, mulți dintre ei și-au îndreptat atenția spre școlile din Slovacia. Datorită poziției geografice, Slovacia reprezenta o opțiune importantă. Cercetarea noastră se va baza, în cea mai mare parte, pe bibliografiile care includ în descrierile bibliografice ale cărților și informații care ne-au fost utile în elaborarea acestui studiu. Dintre ele se disting diferite contribuții literare, versuri festive publicate cu ocazia unor evenimente

¹ Sub denumirea Transilvania înțelegem și Partiumul și Banatul.

² Denumirea Slovaciei este folosită pentru teritoriul pe care țara îl ocupă în prezent.

³ Am ales doar câteva din lucrările care se ocupă și cu prezența studenților la universitățile europene sau la cele din Slovacia: Tonk 1979; Szabó, Tonk, 1992; Hegyi, Szögi 2016; Fata, Kurucz, Schindling 2006; Szögi 2011; Bognár, Kiss, Varga 2002.

⁴ Szabó 1980, p. 165-168. Este un studiu interesant cu rezultatele sale generale. Situația studenților de pe teritoriul Slovaciei de astăzi nu este luată în considerare.

⁵ Mârza 2021; vezi și Mârza, Mârza 2022, p. 95-102.

⁶ Problematika legată de prezența studenților evanghelici am prezentat-o într-o variantă la conferința internațională organizată de Biblioteca Națională a Slovaciei de la Martin la 16-18 mai 2023: Eva Mârza, Andreea Mârza, *Čaplovičova Bibliografija ako pramenný materiál pre identifikovanie sedmohradských vzdencov na Slovensku v 17. storočí* [Bibliografia lui Čaplovič ca sursă pentru identificarea învățaților transilvăneni în Slovacia în secolul al XVII-lea].

⁷ Despre istoria învățământului din România, vezi, spre exemplu: Istoria învățământului 1983; prezența studenților la școlile din Transilvania este studiată, spre exemplu, de: Varga 2006; Varga 2007.

sociale, cu ocazia zilelor de naștere sau ale înmormântărilor, toate aceste contribuții fiind de o mai mică întindere; altele sunt legate de participarea studenților la examene sau la încheierea studiilor prin publicarea disertațiilor. Subiectul nostru actual se află la interferența dintre bibliografie sau istoria cărții și a tiparului și peregrinarea academică. Bibliografiile ne-au oferit informații interesante despre prezența transilvănenilor, încă din primele decenii ale secolului al XVII-lea, în școlile din Slovacia, ca participanți la procesul de instrucție. În cazul celor două universități iezuite de la Trnava și Košice, am mai adăugat contribuțiile autorilor maghiari privitoare la peregrinarea academică, pe care le vom cita acolo unde toate aceste informații vor putea fi coroborate, iar ele se vor completa reciproc. Studenții identificați au frecventat diverse tipuri de instituții școlare, de la gimnazii, colegii până la universități. Având în vedere rezultatele cercetării, vom împărți contribuția noastră în două părți distincte: *studenți și erudiți de religie evanghelică și studenți și cadre didactice de religie romano-catolică*, în speranța că rezultatele noastre vor fi o contribuție pentru ambele istoriografii, cea românească și cea slovacă.

Bibliografiile ca sursă primară

În prima fază a cercetării, am consultat lucrarea bibliografului slovac Ján Čaplovič, *Bibliografia tlačí vydaných na Slovensku do roku 1700* [Bibliografia tipăriturilor editate în Slovacia până la anul 1700]⁸, pe care am folosit-o ca sursă primară și am analizat descrierile / fișele cărților bibliografiate. Autorul a fost atent și la „[...] notele literare și istorice, în special cele ce privesc dedicațiile și eventualele versuri ocazionale”⁹, care, împreună cu disertațiile universitare ale studenților, contribuie la îmbogățirea cunoștințelor despre instrucția în Transilvania în perioada dată. *Bibliografia* lui Čaplovič, așa cum a fost concepută de autor, ne-a dezvăluit numele studenților transilvăneni și ale altor persoane erudite participante la viața culturală din Slovacia. În indicele de autori au fost înregistrate numele contributorilor cu o notă despre originea acestora, ceea ce ne-a ajutat la o selecție mai detaliată a scrierilor bibliografiate. Rezultatele le-am comparat cu bibliografiile maghiare *RMNy* II-IV¹⁰ sau cu *RMK* II¹¹ pentru cărțile care sunt incluse, probabil *RMNy* V, la care nu am avut acces deocamdată.

Numele studenților și erudiților transilvăneni au fost identificate în tipăriturile bibliografiate pe tot parcursul secolului al XVII-lea. J. Čaplovič i-a trecut în indice cu mențiunea „zo Sedmohradska / din Transilvania”, „študent v Levoči / student la Levoča”, „zo Sibiu / de la Sibiu” etc.; numele mai poate fi

⁸ Čaplovič 1972, 1984.

⁹ Čaplovič 1972, p. 31.

¹⁰ *RMNy* II-IV, 1983, 2000, 2012.

¹¹ *RMK* 1885.

însoțit de profesia persoanei, dacă este vorba despre dascăl, preot sau student. Numele de familie este păstrat în forma în care apare în carte sau scriere ocazională, având forme latinizante, germane sau mai rar maghiarizante, după proveniența persoanei.

Pentru studenții universităților iezuite de la Trnava și Košice, am adăugat, pe lângă bibliografiile menționate mai sus, și informațiile din două lucrări pe care le considerăm esențiale pentru această cercetare. Sunt realizate de autorii maghiari, care au urmărit și prezența studenților din Transilvania la aceste două universități în perioada cercetată de noi pe baza documentelor păstrate în arhivă¹².

Studenți și erudiți evanghelici din Transilvania la școlile din Slovacia

În orașele din Slovacia cu locuitori majoritari evanghelici, Levoča, Bardejov, Prešov, au venit la studii tineri de proveniență săsească, ceea ce se demonstrează pentru cercetarea noastră, în cea mai mare, prin parte numele lor, originea, uneori completate cu particula Saxo-. Pe câțiva i-am mai identificat și la Košice și Bratislava. Cercetarea de față include atât cărțile, cât și niște scrieri de una sau mai multe foi apărute cu ocazia unor evenimente sociale. Ele sunt valoroase nu numai prin raritatea și conținutul lor, ci și prin contribuțiile elevilor / studenților sau dascălilor, care erau autori de texte și poezii gratulatorii. Ne referim la evenimente care puteau fi legate de viața școlii și a personalului acesteia sau a comunității locale. Astfel, încă de la primul contact cu *Bibliografia*, am selectat numele transilvănenilor prin intermediul rezultatelor autorului J. Čaplovič, la care, apoi, din fișele detaliate ale cărților, am aflat gimnaziile sau colegiile din Slovacia pe care le-au urmat, iar la toți aceștia am mai adăugat câțiva dascăli sau funcționari activi în mediul școlar. Din această analiză a registrului de autori au rezultat peste 70 de nume de transilvăneni de religie evanghelică recunoscuți atât de Ján Čaplovič, cât și de *RMNy* sau *RMK*, dacă era cazul. Fiind tipărituri fără pretenții deosebite, multe s-ar fi putut pierde, probabil, altele au devenit rare sau chiar unicate. Fiind scurte, tipărite în tiraje mici, s-au putut distruge în timp sau încă nu au fost descoperite în biblioteci.

Obiceiul la modă în societatea de atunci – de a publica versuri sau proză de felicitare cu diverse ocazii festive – ne-a permis să urmărim numele autorilor care erau adesea studenți sau alte persoane implicate în viața culturală din comunitate. Contribuțiile lor erau scrise ori în germană, ori, de multe ori, în latină. Urmărindu-i pe studenții contributori, doar câțiva dintre ei apar de mai multe ori în lucrările cercetate sau prezenți la mai multe școli, în orașe diferite din Slovacia. Este posibil ca majoritatea lor să nu-și fi continuat studiile în aceeași țară sau să nu fi fost activi public, nelăsând astfel alte urme importante în

¹² Bognár, Kiss, Varga 2002; Kádár, Kiss, Póka 2011.

documente scrise. Cercetările viitoare vor mai putea aduce informații noi despre *cursus honorum* al unora dintre ei.

În secolul al XVII-lea, pe vremea mișcărilor de Reformă și Contrareformă, care alternau prin obținerea de beneficii și cu momentul în care expresia *cuius regio, eius religio* a încetat treptat să se aplice, monarhia habsburgică a fost nevoită să procedeze la acordarea libertăților religioase, ceea ce pentru Slovacia a însemnat și înființarea mai multor școli protestante la nivel de liceu sau colegiu¹³. Ceva mai târziu, în Transilvania, în anul 1622, Gabriel Bethlen a pus bazele instituției *Collegium Academicum* de la Alba Iulia, cu facultățile de filosofie și teologie, invitând profesori străini din Europa, iar la Cluj, István Báthory a pus bazele colegiului iezuit încă la sfârșitul secolului al XVI-lea, în anul 1580¹⁴. Școlile protestante mai sus amintite, de la Prešov, Bardejov¹⁵ etc., au fost urmate de sașii din Transilvania din localități ca Sibiu, Brașov, Mediaș, Rupea etc. sau din împrejurimile acestora, dovada fiind și notele bibliografice analizate¹⁶.

Cele mai vechi mențiuni găsite pentru secolul al XVII-lea au legătură cu poetul și umansitul Joannes Bocatius, german de origine, care a avut diferite funcții publice în orașul Košice¹⁷. În poeziile sale destinate persoanelor cu numele Gheorghe din *Militia S. Georgii... Cassovia*, 1612, este amintit un Georgius Nemes, Transyl., totodată, cu ocazia scrierii gratulatorii pentru ziua Sf. Ioan, *Militia vel ordo S. Ioannis, huius nominis quinquaginta patronis, Cassovia*, 1612¹⁸, l-am identificat și pe Joannes Honterus Coron. Într-o altă tipăritură de la Košice, din tipografia lui J. Fest, Innocentius III papa, *De contemptu mundi ...*, 1619, este numit, alături de Joannes Bocatius, primarul orașului, Andreas Deidricius, studentul de religie evanghelică din Transilvania¹⁹.

¹³ Scurtă istorie 2011, p. 164-177; o bogată bibliografie privind tema clerului evanghelic în Ungaria la Benka 2021, p. 132-153; vezi și Mátej 1984, p. 29-30.

¹⁴ Gaal 2018, p. 447-448.

¹⁵ În urma colaborării cu Martin Luther, apoi cu Philip Melanchton, Leonard Stöckel (1510-1560) a pus bazele unei școli latinești de prestigiu la Bardejov, pe care a condus-o, folosind metodele de predare ale lui Ph. Melanchton. A fost autor de manuale școlare, între care, spre exemplu, *Catechesis Stöckelii pro iuventute Bartphensi composita*, apărut într-o elegantă ediție a lui Michal Valčo și Daniel Škoviera la Biblioteca Națională a Slovaciei, în anul 2014.

¹⁶ În citarea studenților sau elevilor transilvăneni vom proceda cronologic, menționând o formă prescurtată a tipăriturii, cu trimitere la bibliografie. Acolo unde apare RMNy II-IV, nu ne vom mai referi la RMK.

¹⁷ *Biografický lexikón Slovenska* Lit. A-B, 2002, p. 459.

¹⁸ Čaplovič 1972, 461 și RMNy 1983, 1032; RMNy 1983, 1033; la J. Čaplovič nu am identificat tipăritura festivă dedicată de Bocatius personalităților cu numele de Ioan.

¹⁹ Čaplovič 1972, 483; RMNy 1983, 1180, aici apare forma numelui Thomas Deidricus. Prenumele preluat de noi din bibliografie în forma prescurtată le-am întregit acolo unde era posibil. În principiu prenumele are forma latinizată. Numele de familie a fost lăsat în forma în care a fost trecut în bibliografie.

Deidricius a fost, încă în anul 1616, student la Sibiu și autorul unei lucrări școlare *Itinerarium scholasticum*²⁰, apărută în așezarea de pe Cibin în anul 1618, și tot acolo, și în același an, a semnat lucrarea teologico-filosofică *Tyrocinium philosophico-theologicum*²¹.

Praeses Johannes Wolphius, profesor la Košice, a fost președintele comisiei care a evaluat disertația studentului Stephanus Simonis de la Sibiu, *Theses Theologicae, De Jejunio...*, tipărită la Košice în anul 1625²². Invitați au fost doi oponenți transilvăneni, studenții Georgius Schulerus²³ și Casparus Dreslerus Transylvanus (**Fig. 1**). Simonis își susținea lucrarea în luna martie a anului 1625, între șapte și opt diminețe. Profesorul Johannes Wolphius a fost inițial pastor evanghelic, mai târziu directorul Gimnaziului Evanghelic de la Košice²⁴. Casparus Dreslerus Transylv. a fost în anul 1628 unul dintre actorii piesei de teatru scrise de rectorul Ján Duchoň de la Banská Bystrica, *Fructus aestivi semestris ...*, apărută la Levoča, în 1628²⁵. În ordine cronologică, în anul 1629, au fost elevi ai școlii de la Levoča din zone nespecificate ale Transilvaniei: Johannes Fabri, Gheorgius Thuri și Georgius Urbani „opponentibus et respondentibus successive”. Sunt citați pe foaia de titlu a lucrării lui Mathaeus Saxo, *Privatum collegium logicum ...*, Leutschoviae, 1629²⁶. Din tipografia de la Levoča a ieșit, în anul 1635, o scriere ocazională *Epithalmia Votiva et gratulatoria ...*, la care a contribuit Josephus Alauda Leutsch. „Scholae Cibin. Rector”²⁷.

Numărul studenților autori de versuri ocazionale crește apoi după două decenii prin câteva contribuții care nu vin din spațiul școlar. Este interesant că studenții sau elevii erau invitați să contribuie cu versuri la prezentarea felicitărilor cu diferite ocazii festive, și, astfel, identificăm studenții Gimnaziului de la Košice în lucrarea *Thalassio in nuptialem solennitatem, Cassoviae, 1661*²⁸: Andreas Fabiani Cibin. Alumnorum Senior, Mart. Lucas Figuli Trans. S.A., Joh. Gnistius Rup. (posibil Rupea, jud. Brașov) Trans. S.A.; Lucas Figuli Trans. S.A. scholae Cass[ovianae] Alumnus, Andr. Requini Trans. S.A. (la Čaplovič 589: Cas[sovianae] S[cholae] Al[umnus] 1664), Johannes Fabri Kendiensis (Chendu,

²⁰ RMNy 1983, 1122.

²¹ RMNy 1983, 1168.

²² Čaplovič 1972, 514; RMNy 1983, 1339.

²³ Este citat și la Čaplovič 1972, 6, 224 și în RMNy 2012, 3410.

²⁴ Čaplovič 1972, 513; RMNy 1983, 1338.

²⁵ RMNy 1983, 1415. La Čaplovič nu sunt indicați actorii. În piesa de teatru a lui Ján Duchoň, *Vestibulum philosophiae ...*, Leutschovia, 1635, au jucat și alți elevi transilvăneni: **Georgius Scevola**, **Matthias Goznowicz** Cib., **Jeremias Melas**. RMNy 1983, 1621.

²⁶ Čaplovič 1972, 788; RMNy 1983, 1443. Matthaesus Saxo a dedicat lucrarea lui Franciscus Rhedei, care a fost o scurtă vreme, între 1628 și 1629, guvernator al Transilvaniei.

²⁷ Čaplovič 1972, 815; RMNy 1983, 1622.

²⁸ Čaplovič 1972, 574; RMNy 2012, 2974.

jud. Mureș) S.A., Paulus Budai Tran. A.S., Paulus Fabricius Tran. A.S. (la Čaplovič 589, 1664).

Școala evanghelică de la Bardejov se afla în interesul elevilor din Transilvania în anul 1670, ceea ce rezultă din prefața manualului de logică *Breviarium logicum methodo...* al rectorului școlii din Bardejov și mai târziu al profesorului de teologie de la Levoča, Johann Schwarz²⁹. Trei elevi transilvăneni, pe lângă alții, au contribuit financiar la tipărirea manualului, iar autorul îi amintește cu numele: Petrus Widmann Transylvani; Georgius Dengel Trans., Johannes Barben Transylv.³⁰.

Mult mai convingătoare este prezența la Gimnaziul Evanghelic din Bratislava a autorului de versuri latinești de origine săsească Johann Artzt din Nocrich (în germ. Leschkirch) (**Fig. 2**). Pe Johann Artzt l-am găsit în patru tipărituri editate la Bratislava între 1669 și 1670, ceea ce reprezintă perioada stagiului său în oraș³¹. În anul 1669 a publicat o scriere gratulatorie scurtă din partea studenților din primul an al gimnaziului dedicată personalităților gimnaziului, rectorului și vicerectorului *...editus nomine primae Classis ejusdem Gymnasii Auditorum gratulabundorum a Johann Artzt Leschkirch. Transylv. Sax.*³². De asemenea, în calitate de student în anul întâi la gimnaziu, este unul dintre mai mulți autori *Discipuli Et Auditores quidam Classis Primae ...*, care îl felicită pe rectorul gimnaziului în scrierea *Carmina Tristia ...*³³. În anul 1670 a fost Johannes Artzt ca autor și editor [„publice edidit”] al scrierii *Exercitatio Theologica de Revelatione Divina...*, prin care, la 10 septembrie 1670, își lua rămas bun de la Gimnaziul din Bratislava și dedica scrierea personalităților Bisericii evanghelice din Transilvania și altor persoane³⁴. Din comentariul publicat în RMNy, scopul autorului a fost obținerea susținerii pentru studii în străinătate. În anul 1670 a plecat să studieze la academia de la Strasbourg. În concluzie, chiar dacă nu am găsit alte informații despre J. Artzt, este sigur că a fost o persoană activă și probabil că și după anul 1670 s-a realizat, devenind un erudit.

Alături de J. Artzt, la Bratislava se afla, în anul 1669, și un alt autor transilvănean de versuri, colegul său Johannes Klein de la Bistrița³⁵. Studentul

²⁹ <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-irok-elete-es-munkai-szinnyei-jozsef-7891B/s-A6233/schwarz-janos-A8683/> (accesat la 22.01.2023).

³⁰ Čaplovič 1972, 240; RMNy 2012, 3631.

³¹ Čaplovič 1972, 368, 372, 391; RMNy 2012, 3595, 3599, 3673.

³² Čaplovič 1972, 368; RMNy 2012, 3595. Vezi <https://mek.oszk.hu/03600/03630/html/index.htm> (accesat la 27.02.2023).

³³ Čaplovič 1972, 372; RMNy 2012, 3599.

³⁴ Čaplovič 1972, 391; RMNy 2012, 3673. Lucrarea s-a păstrat în două versiuni marcate în bibliografie ca A și B. Diferența dintre ele se găsește în dedicații.

³⁵ Čaplovič 1972, 368; RMNy 2012, 3599. <https://mek.oszk.hu/03600/03630/html/> (accesat la 20.03.2023), unde îl găsim ca predicator la Baia Mare (la Szinnyei).

Klein este indicat în *Carmina Tristia ...* împreună cu Artzt, iar din RMNy aflăm că a fost student la Sibiu chiar înainte de parcursul său intelectual de la Bratislava, unde este respondent în lucrarea *Disputatio Theologica de Romano Pontifice Vero Anti-Christo* [...] susținută la 16 septembrie 1665 și tipărită în același an la Sibiu. Președinte de comisie a fost transilvăneanul Jacobus Schnitzler de la Facultatea de Filozofie din Wittenberg, rectorul gimnaziului din Sibiu³⁶. Schnitzler s-a născut la Sibiu, și-a susținut doctoratul la Wittenberg și s-a întors în Sibiul natal³⁷. Pe ce cale au ajuns Johannes Kleinius Bistriciens[is] Saxo Trans. și Johannes Artzt, în anul 1669, la Bratislava nu am aflat deocamdată. Ambii semnează, pe lângă alți colegi de școală, *Carmina tristia...*, Posonii, [1669], versurile dedicate rectorului gimnaziului și putem presupune că au ajuns la Bratislava cunoscându-se în prealabil³⁸.

Centrul de învățământ evanghelic de la Levoča a atras în oraș mai mulți studenți din Transilvania, pentru că de la sfârșitul secolului al XVI-lea a fost considerat cel mai bun gimnaziu protestant din Ungaria³⁹. Conform autorului I. Chalupecký, școala a avut și un caracter universitar, astfel că absolvenții puteau deveni direct preoți sau învățători. În tipografia locală breweriană s-au tipărit, la jumătatea secolului al XVII-lea, numeroase scrieri gratulatorii pentru personalitățile din oraș și din împrejurimi. La apariția unora dintre ele au colaborat autori activi în zona culturală, bisericească, dar și școlară. Astfel, printre aceștia, am identificat și contribuții din Transilvania, care au semnat versurile ocazionale. Din conținutul acestor scrieri, detaliat descrise de J. Čaplovič și RMNy, am putut constata cât de aproape a fost Levoča pentru transilvăneni. Prezența numelor de elevi / studenți sau dascăli demonstrează relațiile de colaborare dintre școală și societatea locală, prin participarea lor la viața socială și culturală.

Prima din rândul tipăriturilor care se referă la tema adusă în discuție provine din tipografia de la Levoča și am descoperit acolo câțiva autori de versuri latinești ocazionale cu epitetul Saxo Transylvanus. Tipograful a fost Laurentius Brewer în anul 1639⁴⁰. Evenimentul sărbătorit se petrecea la Košice. Din prefață rezultă că autorii versurilor proveneau din mediul școlar de la Košice, erau atât profesori, cât și elevi. *Votivae acclamationes in nuptias ... d. Johannis Mautneri Pannonij, scholae Cassoviensis rectoris* [...] a fost semnat de

³⁶ RMNy 2012, 3251.

³⁷ Vezi la Szinnyei: <https://mek.oszk.hu/03600/03630/html/index.htm> (accesat la 20.03.2023).

³⁸ Čaplovič 1972, 372; RMNy 2012, 3599.

³⁹ Chalupecký – vezi la <https://gymjfrle.edupage.org/text/?text=text/text15&subpage=3> (accesat la 22.01.2023).

⁴⁰ Čaplovič 1972, 850; RMNy, 1781. J. Čaplovič consideră a fi o curiozitate că librarul de la Košice a dat lucrarea la tipar la Levoča: *Typis exscripta, Sumptibus Valentini Grevers, Civis et Bibliopolae ... Civitatis Cassoviensis*.

32 de autori, dintre care șapte erau originari din Transilvania: Mathias Tatarlaki Saxo Transylvanus; Georgius Lutsch Saxo Transylvanus; Stephanus Breit Ballastellensis (?) Sax. Trans.; Johannes Gergerus Balast. Sax. Trans.; Matthaëus Orth Bajoni Saxo-Trans.; Michael Graffius Sax. Trans.; Andreas Vassodi Saxo Transylvanus. Aceștia erau de origine săsească / germană și presupunem că erau studenți, iar Matthaëus Orth – Bajoni presupunem că putea fi originar din Băjani (jud. Buzău), însă de ce Saxo-Trans.?!

Între 1653 și 1667, am mai identificat printre studenții transilvăneni și alți autori de texte și poezii latinești și germane, între care un cantor, probabil dascăl *scholae Caesareoforensis*, Johann Conradi din Moșna (jud. Sibiu). Despre Conradi nu am aflat multe date biografice, dar, datorită anilor în care au fost tipărite scrierile cu numele său, acest transilvănean s-a aflat la Levoča și în împrejurimi (Spišské Podhradie, Poprad, Prešov etc.) peste 10 ani și credem că putea fi dascăl⁴¹. În anul 1653, semna în calitate de cantor în *Epithalmia in Nuptias ...* din Levoča, *oblata ab alumnis scholae Caesareoforensis*⁴². În anul 1658 a contribuit la scrierea de jale *Honoris et amoris Testimonia ...*, tipărită la Levoča⁴³. Din împrejurimile orașului Poprad proveneau autorii versurilor din lucrarea *Plausus votivus ...* din anul 1663⁴⁴. În aceeași calitate de cantor semnează în *Nuptias honestas prudenti ...*, apărut la Levoča în anul 1666⁴⁵, iar ultima dată este citat în bibliografia în anul 1667, în *Sacrum hymenaei honorem ...*, între prietenii tinerilor căsătoriți Augustin Serpilius de la Kežmarok și Suzanna Meltzel⁴⁶. Faptul că a fost invitat să contribuie ca autor în mai multe scrieri cu caracter social la Levoča și în împrejurimile ei demonstrează că J. Conradi a fost acceptat în cercurile locale superioare, dar întotdeauna lângă numele său găsim localitatea din care provenea, Moșna din Transilvania.

O altă scriere de felicitare de la tipografia din Levoča a fost semnată de oficialii / dascălii Gimnaziului Evanghelic din Levoča în anul 1658; doi dintre ei erau originari din Transilvania, de la Sibiu și Brașov: Paulus Paulini Cib[iniensis] Transylvanus și Lucas Timph Cor[onensis] Transylvanus⁴⁷. Despre activitatea lor știm doar că în acel an erau membrii cercului de profesori de la Levoča.

Un an mai târziu, în 1659, a semnat versurile care însoțeau tezele din filozofie ale autorului Philippus Czickaëus, *Disputatio Metaphysica Prima de*

⁴¹ Numele lui J. Conradi l-am identificat într-o formă similară și la Čaplovič 1972, 1047 (an 1658), 1126 (an 1663), 1128 (an 1663).

⁴² Čaplovič 1972, 994; RMNy 2000, 2471.

⁴³ Čaplovič 1972, 1047; RMNy 2012, 2776.

⁴⁴ Čaplovič 1972, 1128; RMNy 2012, 3104.

⁴⁵ Čaplovič 1972, 1085; RMNy 2012, 3299.

⁴⁶ Čaplovič 1972, 1184; RMNy 2012, 3366.

⁴⁷ Čaplovič 1972, 1155; RMNy 2012, 2784.

*Objecto Metaphysicae, Leutschoviae, tipografia breweriana: Johannes Pancratius, Sabeso-Trans[y]lvanus] Scholae Schemn. Coll. Tertiarius*⁴⁸, student al Gimnaziului de la Banská Štiavnica. În același an, Johannes Pancratius mai semnează împreună cu dascălii și colegii de la Gimnaziul Evanghelic versurile de felicitare cu ocazia unui eveniment monden din societatea orașului Banská Štiavnica⁴⁹. În *Bibliografie* este identificat ca *Sabeso-Trans.*, deci înțelegem că era originar din Sebeș. Același origine transilvană, din Sebeș, cu același nume de familie, a fost Michael Pancratius (1631-1690) *Sabesiensis Transylv., lyceo professoris publici*, activ în aceeași localitate Prešov⁵⁰ (**Fig. 3-4**). Nu avem informații că cei doi Pancratius ar fi fost într-o relație de rudenie. Michael și-a încheiat studiile liceale la Cluj și la Bratislava în anul 1648. Informația despre continuarea studiilor la universitatea iezuită din Trnava între 1650 și 1652 vine dintr-o singură sursă documentară și nu ni se pare justificată, el provenind dintr-o familie evanghelică și aparținând, pe tot parcursul vieții, religiei evanghelice⁵¹. Studiile universitare, de teologie și drept, le-a absolvit la universitățile germane. Informații interesante se păstrează despre stagiile sale de la universitatea din Rostock, despre care există mențiuni documentare în matricolele universitare⁵². Aici și-a terminat studiile în anul 1661, iar între 1664 și 1666 figurează ca *Professor der Eloquenz und Geschichte*. Din Germania a ajuns în Slovacia profesor la Prešov, unde, la 28 aprilie 1668, a fost președinte într-o comisie de examinare cu tema *Exercitatio politico-juridica*⁵³ (**Fig. 4**). La Prešov a îndeplinit și funcția de rector al colegiului. La Košice a publicat în anul 1668 un tratat politico-istorico-juridic⁵⁴. Lucrarea este cunoscută în două variante, una dintre ele fiind dedicată de autor principelui Mihai Apafi. Michael Pancratius a scris, în folosul studenților evanghelici de la Liceul din Prešov, un manual de latină *Supplementum Rhenianum, in usum illustris statuum Evangelicorum, quod Eperiessini est, lycei scholarumque ...*, tipărit la Levoča în anul 1668⁵⁵. Fiind prezent în viața societății locale, a fost invitat să contribuie cu un text într-o scriere festivă *Applausus votivus ...*, apărută la Bardejov în același an 1668⁵⁶.

⁴⁸ Čaplovič 1972, 1059; RMNy 2012, 2844.

⁴⁹ Čaplovič 1972, 1062; RMNy 2012, 2847. Vezi și Neagu 2016, p. 256.

⁵⁰ Čaplovič 1972, 635; RMNy 2012, 3430. Vezi și Neagu 2016, p. 256; autorul nu menționează îndelungată funcționare a lui Michael Pancratius în spațiul școlar din Slovacia.

⁵¹ <https://mek.oszk.hu/03600/03630/html/> (accesat la 29.05.2023).

⁵² <http://matrikel.uni-rostock.de/id/400071066>. A se vedea și link-ul următor https://cpr.uni-rostock.de/resolve/id/cpr_person_00002506 [online]. (cit. 2023-05-20.) RMNy 3429; RMNy presupune că a studiat și la Viena, Nürnberg și la alte universități germane. În Slovacia a fost cunoscut în zona Prešovului. De consultat și Neagu, p. 253-265.

⁵³ Čaplovič 1972, 634; RMNy 2012, 3429.

⁵⁴ Čaplovič 1972, 635; RMNy 2012, 3430.

⁵⁵ Čaplovič 1972, 1212; RMNy 2012, 3457.

⁵⁶ Čaplovič 1972, 217; RMNy 2012, 3403.

Am identificat și o informație din anul 1669, când Michael Pancratius, în calitate de profesor la liceu, a scris și a pus în scenă cu tinerii din Prešov un spectacol de teatru numit *Cunjugium Adami cum Eva*⁵⁷. După întoarcerea sa în Transilvania, a funcționat în împrejurimile Sibiului, iar la Sibiu a îndeplinit funcția de episcop evanghelic⁵⁸. În Slovacia, în schimb, a lăsat urme în viața școlară și a societății și prin publicarea scrierilor în tipografiile de la Košice, Levoča și Bardejov⁵⁹.

Elevii școlii de la Kežmarok *Schola Kezmarcensis* au dedicat versuri ca *Acerbissimum funus ...* în memoria soției lui István Thököli, versuri publicate la Levoča în anul 1660⁶⁰. Printre elevii din localitate și alte persoane au fost și transilvănenii Andreas Henndermannus Transylv. Crucensis (Mezőkeresztes, azi în Ungaria), Stephanus Agnetis, Michael Schulerus, Martinus Rampeldius. Nici aceasta nu este o scriere legată de instrucția studenților, dar, așa cum am mai menționat, tinerii au fost implicați în activitatea comunității, iar acceptarea lor în societatea locală confirmă apartenența la acea societate, calitate pe care o subliniem în contribuția noastră. Cu ocazia unui alt eveniment social, la Levoča a fost tipărită o scriere cu un caracter similar *Triste Ministerium quod Funus reposcit ... Christophori Bohemi, Phil. Et AA. Magistri Ecclesiae Leutsch ... Gymnasii Inspectoris*, Levoča, 1660. Alți studenți transilvăneni au fost invitați să scrie versurile ocazionale: Georgius Reutsch Transylv., Johannes Rampeldius Trans. și Johannes Reich Med., ceea ce am putea completa ca Mediensis/Mediaș (jud. Sibiu)⁶¹. Felicitarea cu ocazia nunții rectorului Gimnaziului de la Levoča, Zabeler, din anul 1651 este tipărită pe o singură foaie și o semnează și câțiva studenți, între care transilvănenii Simon Regius Coron. Trans[y]lvanus] Saxo, originar din Brașov și Thomas Lad[ener]⁶². Simon Regius de la Brașov mai apare ca student în anul 1660 la Levoča într-o altă scriere festivă ca *VI. Classis Auditor*; în aceeași listă de contributory l-am identificat și pe transilvăneanul Johann Reichmed, despre care nu avem nicio altă informație⁶³. În schimb Simon Regius, amintit mai sus, a fost autorul versurilor din *Dexion ...*, Leutschoviae, 1664, scrise cu patru ani mai târziu, dar curios, din nou ca *VI. Classis Auditor*⁶⁴. Împreună cu el a fost student la Gimnaziul Evanghelic din Levoča și Andreas Kereszturi Trans. Scrierea este dedicată, din nou, lui H. Zabeler, acum inspector școlar.

⁵⁷ Varga, 1988, p. 232.

⁵⁸ <https://www.deutsche-biographie.de/sfz93715.html> (accesat la 20.05.2023).

⁵⁹ De consultat și vocea din *Slovenský biografický slovník* IV, p. 392.

⁶⁰ Čaplovič 1972, 1071; RMNy 2012, 2905.

⁶¹ Čaplovič 1972, 1086; RMNy 2012, 2925.

⁶² RMNy 2000, 2378.

⁶³ Čaplovič 1972, 1074; RMNy 2012, 2910.

⁶⁴ Čaplovič 1972, 1136; RMNy 2012, 3162.

Într-un scurt text festiv *Gamélia Solennitati Nuptiali ...*, [Levoča], din anul 1668, au semnat studenții transilvăneni: Paulus Ridelius Transylv., Petrus Bezelius Trans., Andreas Rhenerus și Joannes Raiki de Raik Nob. Ung. Szathm. (Satu Mare)⁶⁵. Andreas Rhenerus s-a transferat, probabil, de la Levoča la Prešov, unde l-am identificat împreună cu alți colegi de anul întâi și doi de gimnaziu la specializarea retorică și istorie în anul 1670. Împreună cu Rhenerus au semnat colegii: Michael Lani, Georgius Hortman, Thomas Regii, Nicolaus Regul Besz. (Bistrița, jud. Bistrița Năsăud) P.t. G[ymnasii] L[eu]tschov.] Al[umnus]. Toți au lângă nume specificația Transylvanus. Studenții îl evocă în versurile lor pe profesorul de logică și istorie de la Gimnaziul din Prešov, Jacobus Rösert. Aceste poezii din lucrarea *Tekmiria Debitis honoris ...* le-au semnat studenții de la Gimnaziul din Levoča cu ocazia transferului profesorului Rösert pe post de rector al gimnaziului levočian⁶⁶.

În numeroasele înregistrări bibliografice pe care le-am analizat pentru contribuția noastră se găsește numele profesorului de limbi orientale și teologie, directorul Colegiului Evanghelic din Prešov, Samuel Pomarius. Cu ocazia zilei onomastice din 26 august 1668 *Moderatoris ac Directoris Supremi* i-au dedicat studenții colegiului felicitările versificate în *Onomasteriis...*, Bartphae, 1668⁶⁷. În listă sunt studenții ordonați sistematic în clase, după specializări. Din clasa de *filozofie* au făcut parte transilvănenii: Jacobus Grynaeus Cibinien., Martinus Leps Bistricio Transylvan., Samuel Schnitzler⁶⁸, Georgius Femgerus Cibin. Transylvan., Petrus Schulerus⁶⁹ Cib. Transyl. În clasa de *retorică* i-am identificat pe Johannes Rhenerus Transyl., Daniel Gütsch Transyl. În *Classis poetica* este numit un singur student din Transilvania, Michael Gozoviczerus Cibinien. Din informațiile de mai sus se poate trage concluzia că unele familii protestante de la Sibiu au preferat pentru copiii lor Colegiul de la Prešov, poate pentru calitatea învățământului sau pentru apropierea geografică. Familia profesorului Samuel Pomarius se află în centrul atenției și într-o altă tipăritură festivă *Pomarium Palmatum Spathalio Maria revincens [...]*, Leutschoviae, la tipograful Brewer, 1672. Profesorul de la Prešov Georgius Rhodius *Gheorghius Rhodius Transylvanus Classis Principistar, Praeceptor Public*⁷⁰, a contribuit la apariția *Solatia Emblematica ...*, Leutschoviae, 1672⁷¹.

Din tipăriturile secolului al XVII-lea prezentate până acum, în care am identificat diverși colaboratori transilvăneni ai „rubricii sociale”, se desprinde un

⁶⁵ Čaplovič 1972, 1203; RMNy 2012, 3449.

⁶⁶ Čaplovič 1972, 1271, vezi și 1203; RMNy 2012, 3666.

⁶⁷ Čaplovič 1972, 224; RMNy 2012, 3410.

⁶⁸ Vezi și Čaplovič 1972, 645, CXXL.

⁶⁹ Čaplovič 1972, 224; RMNy 2012, 3410. Vezi și Čaplovič 1972, 514; RMNy 1983, 1339.

⁷⁰ Čaplovič 1972, 1314; RMK 1885, 1307.

⁷¹ Čaplovič 1972, 1326; RMK 1885, 1309.

anunț despre examenul a cinci studenți transilvăneni ai Colegiului Evanghelic din Prešov⁷². Un capitol interesant al studiului nostru este participarea acestor studenți la examenul pe aceeași temă *Disputatio metaphysica de subalternatione disciplinarum* ..., titlul având variante diferite pe aceeași bază. Disputațiile au fost tipărite la Košice și Levoča între 1668 și 1669. Președintele comisiei a fost întotdeauna profesorul de la Gimnaziul Evanghelic din Prešov, Isac Zabanius/Caban, iar examinați / respondenți au fost doisprezece studenți, printre care și unii transilvăneni, pe care i-am mai întâlnit și mai sus. La data de 4 august 1668, respondentul a fost Martinus Leps din Bistrița, iar disputația sa pe șapte pagini a apărut la Košice⁷³. La 8 decembrie 1668 un alt respondent a fost Jacobus Gryneus Cibiniensis, student de teologie și filozofie; lucrarea sa a apărut tot la Košice, el figurând ca autorul ei⁷⁴. La 23 ianuarie 1669 se află pe foaia de titlu Georgius Femgerus de la Sibiu, student la teologie și filozofie, iar lucrarea sa este citată în bibliografie ca varianta B, tot la Košice, și este dedicată notabilităților de la Sibiu⁷⁵. Dintre doi studenți examinați în ziua de 27 noiembrie 1669, unul a fost Samuel Schnitzler de la Sibiu, colegul primilor⁷⁶. Ultimul dintre ei a fost *Petrus Schulerus Cibiniensis Transylvano Theol. Et Phil. Studioso* de la Sibiu, care a răspuns la examen la 12 iunie 1669, lucrarea fiind tipărită de această dată la Samuel Brewer, la Levoča⁷⁷.

Din perioada târzie de funcționare a Colegiului Evanghelic din Prešov, după o pauză în care acesta a fost preluat de iezuiți, după anul 1682, în luna octombrie a fost examinat studentul Georgio Mildio Zalaknaensi Transylvano (Zlatna, jud. Alba), rectorul colegiului și președintele comisiei de examinare a fost Elias Ladiver. Tezele *Theses Evangelicae Dominicae XVI, In Examine Generali* ... au fost tipărite la Levoča⁷⁸. La data de 2 octombrie 1686 a fost un alt președinte de comisie de examinare, directorul colegiului, profesorul Johann Schwartz, ceea ce demonstrează și un anunț de o singură pagină cu titlul *Conclusiones Theologico-Metaphysico-Logicae Quas in publico Examine Autumnali* Respondentul a fost studentul de metafizică și logică *Petrus Kessler N.S. Trans. Met. et Log. Stud.* Această tipăritură, extrem de rară, putea fi tipărită după J. Čaplovič la Levoča⁷⁹.

În această parte a studiului am prezentat studenții / respondenții de confesiune evanghelică, majoritari de origine săsească, prezenți sau examinați la

⁷² O scurtă prezentare a învățământului de la Prešov, vezi la <https://patmos.sk/evanjelicke-skolstvo/> (accesat la 20.01.2023).

⁷³ Čaplovič 1972, 623; RMNy 2012, 3432. Vezi și Čaplovič 1972, 224; RMNy 2012, 3410.

⁷⁴ Čaplovič 1972, 624; RMNy 2012, 3433. Vezi și Čaplovič 1972, 224; RMNy 2012, 3410.

⁷⁵ Čaplovič 1972, 639; RMNy, 3530. Vezi și Čaplovič 1972, 224; RMNy 2012, 3410.

⁷⁶ Čaplovič 1972, 645; RMNy, 3536. Vezi și Čaplovič 1972, 224; RMNy 2012, 3410.

⁷⁷ Čaplovič 1972, 1225; RMNy 2012, 3576.

⁷⁸ Čaplovič 1972, 1415; RMK 1885, 1523.

⁷⁹ Čaplovič 1972, 1468.

gimnaziile ori colegiile de la Bratislava, Levoča sau Prešov și un număr interesant de contributori de texte scurte sau poezii festive din spațiul școlar. La studenții (elevii) transilvăneni instruiți în secolul al XVII-lea în școlile evanghelice din Slovacia i-am mai adăugat pe câțiva erudiți, care au funcționat în sistemul educativ. Așa cum am mai menționat, ar mai putea fi adăugați și unii preoți, traducători sau persoane din Transilvania cu poziții colaterale, de religie evanghelică, care nu s-ar încadra totuși în planul nostru de lucru.

Studenți transilvăneni la universitățile de la Trnava și Košice în secolul al XVII-lea

Abordarea prezenței studenților transilvăneni la școlile din Slovacia diferă relativ mult în ceea ce privește confesiunea lor, de aceea am segmentat tema în aceste două părți. Pe când studenții⁸⁰ evanghelici urmau în cea mai mare parte gimnaziul sau colegiul, ceilalți, de confesiune catolică, au urmat studiul universitar. *Bibliografia* lui J. Čaplovič rămâne izvorul nostru primar, la care am adăugat *RMNy*-ul. Pentru că peregrinarea academică a studenților din Transilvania la Trnava și Košice a fost atinsă și de lucrările speciale despre această temă scrise de autorii maghiari, am completat informațiile și din astfel de lucrări⁸¹. Prin urmare, rezultatele noastre le vom corobora cu lucrările autorilor maghiari.

Despre începuturile și istoria celor două universități catolice de la Trnava și Košice am realizat studiul *Studenți și absolvenți din Transilvania la universitățile de la Košice și Trnava (Slovacia) pe baza unor disertații și bibliografii (secolul al XVIII-lea)*⁸², în prezent ne vom rezuma la tema de față. Extrem de utilă pentru cercetarea noastră ar putea fi una dintre primele tipărituri apărute în contextul noii universități, în care sunt cuprinși primii studenți ai universității din Trnava, la care, din păcate, nu am avut acces. Lucrarea a apărut la Bratislava, pentru că la Trnava încă nu exista o tipografie universitară proprie. Deja din titlul rezultă că în *Agalmation Apargomaticum Quo [...] Artium et Philosophiae Proto Baccalaureis Lavreatis Almae Archiepiscopalis Tyrnaviensium Universitatis Primogenitis [...]*, Posenii, 1637⁸³ sunt cuprinși primii absolvenți din domeniul *Artium et Philosophiae* la doi ani de la înființarea instituției, iar festivitatea absolvirii a fost datată la 23 august 1637. De îngrijirea acestei ediții apărute cu ocazia absolvirii primilor studenți de retorică / filozofie

⁸⁰ Termenul de student este în bibliografia cercetată utilizat de cele mai multe ori atât pentru învățământul mediu, cât și pentru cel universitar. De aceea păstrăm forma inițială a denumirii acestei calități.

⁸¹ Bognár, Kiss, Varga 2002; Kádár, Kiss, Póka 2011.

⁸² Mârza, Mârza 2022, p. 95-102. Pentru că în acest studiu ne-am ocupat de istoria universităților de la Trnava și Košice, nu considerăm util să reluăm această temă.

⁸³ Čaplovič 1972, 313; *RMNy* 2000, 1694.

de la Trnava s-a îngrijit, după cum indică autorii *RMNy*, profesorul de retorică Joannes Nádasdi.

Așa cum s-a întâmplat în cazul studenților evanghelici, și cum o dicta tradiția, prin contribuția bibliografiilor identificăm în *Agalmation* o lungă listă de contributory, între care se numără studenții transilvăneni, autori de versuri festive și proză ocazională: Stephanus Andrásy, Franciscus Bálintfi, Franciscus Belényesi, Albertus Fejes, Franciscus Mora, Valentinus Seraphin⁸⁴, Alexander Vayda, [Franciscus Mora], Georgius Veres și Franciscus Bálintfi. Alături de numele lor nu se află vreo specificare concretă despre originea lor, dar există determinarea „Nob. Transylv.” în mai multe variante. Este de remarcat că toți studenții de la universitate au fost considerați nobili. Despre Stephanus Andrásy putem adăuga câteva informații în plus, aflând că a fost originar din localitatea Armăseni (jud. Harghita). În anul 1637 se afla între autorii poeziilor ocazionale și în același an este considerat *bacalarius*. J. Čaplovič l-a identificat ca absolvent abia în anul 1640, posibil să fi fost anul absolvirii masterului, ajungând magister în filozofie⁸⁵. În altă lucrare, *Decemviri Caelites* [...], Posonii, 1640, îl găsim pe Andrásy, de asemenea între neobacalarii, aici ai specializării retorică / filozofie.⁸⁶ În aceeași lucrare tipărită cu ocazia festivității de absolvire a doctoratului de filozofie din data de 12 august 1640, sunt publicate 10 articole scurte, conținând biografiile fondatorilor Ordinului Iezuit, spre exemplu pe cea a lui Ignațiu de Loyola, iar între autori se află studentul din Transilvania Georgius Somogyi, care și-a terminat studiile de la Trnava în anul 1642, obținând titlul *bacalaureus* la filozofie⁸⁷. J. Čaplovič mai citează și pe un alt coleg al lui Andrásy și Somogyi, pe Nicolaus Menasági, *neobacalarius* la filozofie. Nicolaus Menasági este prezent în trei surse documentare⁸⁸. Putem presupune că a fost student la filozofie încă din anul 1638, apoi, conform lucrării *Decemviri Caelites* [...], 1640⁸⁹, Menasági se află între studenții specializării retorică în anul 1640. La Kádár, Kiss, Póka are titlul de magister al filozofiei în anul 1640⁹⁰. Încheind primul nivel de studii la facultatea de filozofie, a intrat în anul 1641 ca student în

⁸⁴ Bognár, Kiss, Varga nr. 78, Valentinus Seraphin este menționat ca absolvent de filozofie în anul 1639.

⁸⁵ Conform Bognár, Kiss, Varga 2002, nr. 54, Stephanus Andrasy a fost originar din localitatea Armăseni (magh. Csikméναςág). În anul 1637, se afla între autorii poeziilor ocazionale (Čaplovič 313); și în *RMNy* 1694 este considerat în același an „bacalarius”; la Čaplovič 1972, 328a și 339, este identificat ca absolvent abia în anul 1640. Anul 1640 a însemnat după Bognár, Kiss, Varga, nr. 54 absolvirea masteratului / magister de filozofie.

⁸⁶ Čaplovič 1972, 328a; *RMNy* 1983, 1840.

⁸⁷ Bognár, Kiss, Varga 2002, nr. 125.

⁸⁸ Čaplovič 1972, 328a; Bognár, Kiss, Varga 2002, nr. 73; Kádár, Kiss, Póka 2011, nr. 63.

⁸⁹ *RMNy* 2000, 1840.

⁹⁰ Kádár, Kiss, Póka 2011, nr. 63.

primul an la facultatea de teologie. Încă înainte de a urma Universitatea de la Trnava, la 15 noiembrie 1637, a fost student al Universității de la Viena⁹¹.

În deceniul următor, izvoarele consultate dezvăluie două tipărituri care menționează numele studenților transilvăneni. Viitorul iezuit Andreas Szentgyörgyi (născut la 02.10.1631) a intrat în Ordin în anul 1652. Cu intermitențe, a fost student la filosofie între 1651 și 1657, iar în perioada 1661-1662 a studiat teologia. Apoi, în anul 1664, a fost student de teologie la Universitatea de la Graz⁹². Alături de alții a semnat felicitările cu ocazia obținerii titlului de doctor ai colegilor mai mari *Salvete neo-doctores philosophi* în *Tributum Eloqvntiae reverendis*, Trnava, 1651⁹³. Studentul la filozofie cu titlul de *baccalarius* și *magister* Michael Mihotsa a obținut și titlul de doctor la Trnava în anul 1659 (**Fig. 5**). Considerat nobil, s-a născut probabil la Alba Iulia. Despre susținerea lucrării în vederea obținerii doctoratului, mărturisește publicarea scrierii de nouă pagini în septembrie din anul 1659 – *Universa Philosophia, Sub Auspiciis ... Achatii Barczai ... Defensa a Michaele Mihotsa ... Philosophiae Doctore ...*, apărută la Trnava, din care rezultă că a fost susținut la studii de principele Transilvaniei Acațiu Barcsay (1658-1660)⁹⁴. În prealabil, între 1656 și 1659, a fost student la Trnava la facultatea de filozofie.

Joannes Jaszi, *nobilus moldavus ex Kuthnar*, a fost student la filozofie între 1660 și 1662, când a obținut, după cum mărturisește bibliografia, diploma de *baccalarius*, apoi pe cea de *magister* la Trnava. A fost originar din Cotnari (jud. Iași)⁹⁵. Îl identificăm între puținii studenți din afara arcului carpatic, care au studiat în această perioadă la Universitatea de la Trnava. Autorii RMNy-ului îl prezintă ca student de retorică, care, împreună cu colegii săi, îi salută pe cei care au obținut titlul de doctor la filozofie sub conducerea profesorului Joannes Lingoy. În cazul său, am obținut informații din mai multe surse. Pe foaia de titlu a lucrării, așa cum indică J. Čaplovič, *Corona Sopho Basilica S. Stephani Protoregis [...]* artivm et philos. Magistris, cum in eadem vniversitate [...], Tyrnaviae, typis Academicis Imprimebat Melchior Venceslaus Schneckenhau, 1662⁹⁶, se vorbește despre calitatea sa de *magister*. În această lucrare Jaszi se află pe lista colegilor *Nomina DD. Neo-magistrorum*, între care sunt numiți și alți transilvăneni. Titul de magistru a fost obținut odată cu el și de Stephanus Szaszfalvi nob. Ungarus Trans. ex comitatu Kézdiensi din Seminarul Sf.

⁹¹ Kádár, Kiss, Póka 2011, nr. 63 și Bognár, Kiss, Varga 2002, nr. 73.

⁹² Kádár, Kiss, Póka 2011, nr. 285.

⁹³ Čaplovič 1984, 1954; RMNy 2000, 2389.

⁹⁴ Čaplovič 1984, 1985; RMNy 2012, 2862.

⁹⁵ Bognár, Kiss, Varga 2002, nr. 559.

⁹⁶ Čaplovič 1984, 1998; RMNy 2012, 3050.

Adalbert, originar din localitatea Poian (jud. Covasna), și studentul, absolvent de filozofie, Stephanus Petki *de Királyhalma* din Crihalma (jud. Brașov)⁹⁷.

Conclvsiones theologicae de iustitia et jure, apărută la Trnava în 1660, nu a fost cunoscută lui J. Čaplovič. Este o scurtă și rară tipăritură de doar o foaie, în care apare numele unui *Neo-magister* din Transilvania, Jacobus Messei Transylvanus, *aa. Ll. Et Phil. Magister, Collegii gener. Cleri Hungariae alumnus presbyter [...]*, sas din Sighișoara, care a susținut examenul de drept bisericesc la 26 iulie sub conducerea profesorului iezuit austriac Christophor Weiss, decanul facultății de teologie⁹⁸. Cu această ocazie, a și fost sfințit (presbyter). Examenle de drept se susțineau, până la înființarea facultății de drept, din anul 1667, la facultatea de teologie⁹⁹.

Michael Szakmary, originar de la Satu Mare, este numit pe o altă foaie volantă într-un anunț despre absolvirea studenților de filozofie citată de J. Čaplovič¹⁰⁰; anunțul a fost tipărit la Trnava în anul 1672, cu titlul: Joannes Csernyanszky, *D.O.M.A. Quod Bonum Felix Faustum Fortnatumque* Sit Huic Almae Archiepiscopali Universitatis Societati Iesu Senatui Philosophico [...]. Urmează *Nomina Promotorum* și temele de examinare *Questiones*. La Trnava, Szakmary a fost coleg cu Michael Gál, iezuit din Turia (jud. Covasna), care și-a început studiul filozofiei la Trnava în anul 1671, a obținut titlul *baccalarius* și în anii 1679/1680 a devenit student la Pazmaneum¹⁰¹. Din lista studenților citată nu putem stabili originea celorlalți absolvenți, pentru că nu este menționată proveniența lor. Pe Szakmary, *Nobilis Ungarus Szakmariensis* – l-am identificat datorită faptului că numele său se mai află citat după trei ani într-o altă tipăritură legată de Universitatea de la Košice, despre care J. Čaplovič presupune că ar fi apărut acolo în anul 1675: Nicolaus Hrabovszky, *Lilium Nazareum, Austriacum, Agriense, Philosophicae Triadi [...]* AA. LL. Et Philosophiae Neo-Magistrorum, cum in Alma Episcopali Universitate Cassoviensi suprema Philosophiae Laurea condecorarentur [...]¹⁰². După titlu urmează numele neomagiștrilor, între care se află încă un transilvănean Stephanus Barlok, *Nobilis Transylvanus Udvarhelyensis*. În concluzie, informațiile despre Szakmary sunt completate și de Bognár, Kiss, Varga, unde a fost identificat ca student la filozofie încă în anul 1671, apoi între 1676 și 1677, ca student la Pazmaneum la Viena¹⁰³. Așadar, parcursul său de instrucție, poate fi urmărit cu întreruperi din anul 1671 până în anul 1677.

⁹⁷ Čaplovič 1984, 1998; RMNy 2012, 3050.

⁹⁸ RMNy 2012, 2932.

⁹⁹ *Ibidem*.

¹⁰⁰ Čaplovič 1984, 2053a.

¹⁰¹ Čaplovič 1984, 2053; Bognár, Kiss, Varga 2002, nr. 832.

¹⁰² Čaplovič 1984, 689.

¹⁰³ Bognár, Kiss, Varga 2002, nr. 844.

Joannes Patachich, *Infulata Hungariae Sanctitas*, [...] Admodum [...] AA. LL. & Philosophiae Magistrorum, nec non SS. Theologiae Neo-Baccalaureorum Dum In Alma Archi-Episcopali Universitate Tyrnaviensi Prima Sacrosanctae Theologiae laurea Promotore R.P. Ioanne Pathatich [...]; Dicata [...] Ab affectuoso Condiscipulorum applausu. Tyrnaviae, 1692 este o scurtă publicație (de 15 pagini), în care găsim numele celor patru neobacalari din Transilvania; originea lor nu este adăugată lângă nume, dar am aflat-o coroborând literatura de specialitate¹⁰⁴. Georgius Bone, iezuit, student la filosofie în anul 1686 și în anul 1692, apare ca bacalar de teologie. În lista din *Infulata* se menționează că este student la teologie în anul trei / neobacalar. A absolvit teologia la 18.08.1692¹⁰⁵. Aceeași poziție în *Infulata*, ca Bone, este ocupată și de Joannes Antalffi; și el este teolog în anul trei de studiu. Și-a început studiile de filozofie în anul 1687, după aceea, din anul 1689 până la 1692, a studiat teologia și a fost promovat ca doctor în teologie¹⁰⁶. Un alt student la teologie în al treilea an de studiu, colegul primilor doi, a fost Michael Balogh. Studiul filozofiei l-a început în anul 1687, a continuat cu studiul teologiei și a absolvit împreună cu colegii lui¹⁰⁷. Ultimul numit în *Infulata* a fost Paulus Lenkes, student în anul trei la teologie. Nici el nu este numit în listă ca originar din Transilvania, dar în Kádár, Kiss, Póka¹⁰⁸ este identificată proveniența lui din vechiul comitat Kezdi, astăzi aproximativ zona jud. Covasna. A studiat împreună cu cei trei colegi, ca și ei a fost promovat doctor în teologie în anul 1693.

Spre sfârșitul secolului al XVII-lea crește numărul transilvănenilor prezenți la Universitatea din Trnava, dar, din păcate, nu avem informații detaliate despre parcursul lor în studiu sau despre disertațiile lor, ceea ce cu siguranță ar fi adus un beneficiu mai mare pentru rezultatele contribuției noastre. Laurentius Demjen Transylvanus *Ex Seminario S. Stephani Regis Ungariae* a fost absolventul facultății de filozofie în mai 1690. Conform *Bibliografiei*, promotorul, profesorul Gábor Kapi, a dedicat în luna mai neobacalarilor *Ex Collegio Generali Cleri Regni Ungariae Selecta Sapientium Apophthegmata*, Tyrnaviae, 1690. Demjen și colegii săi sunt felicitați cu ocazia absolvirii seminarului. Demjen a obținut în anul 1691 calitatea de magistru la filozofie, după care, între 1692 și 1695, a fost student la teologie, obținând titlul de bacalar în teologie¹⁰⁹. Stephanus Varadi Varadiensis *ex com. Bihar SS. Theologiae in*

¹⁰⁴ Čaplovič 1984, 2251.

¹⁰⁵ Georgius Bone a fost originar din județul Harghita. Vezi Bognár, Kiss, Varga 2002, nr. 1277 și Kádár, Kiss, Póka 2011, nr. 1145; Čaplovič 1984, 2251.

¹⁰⁶ A fost originar din județul Harghita. Vezi Kádár, Kiss, Póka 2011, nr. 1141; Čaplovič 1984, 2251.

¹⁰⁷ A fost originar din Șimleul Silvaniei, jud. Sălaj. Vezi Kádár, Kiss, Póka 2011, nr. 1143; Čaplovič 1984, 2251.

¹⁰⁸ Kádár, Kiss, Póka 2011, nr. 1150; Čaplovič 1984, 2251.

¹⁰⁹ Čaplovič 1984, 2222; RMK 1885, 1673; Bognár, Kiss, Varga 2002, nr. 1349; Kádár, Kiss, Póka 2011, nr. 1177. L. Demjen a fost originar din județul Covasna.

quartum Aunnum Auditor Collegij Gen. Regni Ung. Alumnus a absolvit filozofia în anul 1692, apoi, în anul 1693, a obținut titlul de magister. După aceea, a studiat teologia, fiind promovat *baccalarius* la data de 1 august 1697. Georgius Berzeviczi, profesor la Universitatea din Trnava, a emis atunci și cu acea ocazie *Gladius Ecclesiae Laureatus Theologicae Veritatis* [...], scriere dedicată studenților absolvenți, ceea ce este o altă sursă, în care l-am identificat pe studentul Varadi¹¹⁰.

Numele Petrus Apor are o poziție deosebită în rândul studenților descoperiți până acum. Din foaia de titlu J. B. Schellenberg, „*Seneca Christianus Id est* [...] Petri Apor de Also-Toria Ungari Transylvani Sem. S. Adalberti Convictoris AA. LL. Et Philos. Neo-Magistri [...] In Aula Academica Universitatis Tyrnaviensis suprema Philosophiae Laurea condecorarentur Ab Condiscipulorum Metaphysicorum Absolutorum affectu oblatis. Anno 1696. Die [?] Mensis Augusti Tyrnaviae [...]”, aflăm că Petrus Apor, împreună cu alți doi studenți, au fost autorii disertației menționați în foaia de titlu. P. Apor, student la facultatea de filozofie, a fost originar din localitatea Turia (jud. Covasna)¹¹¹. Împreună cu P. Apor, a obținut aceeași diplomă de neomagistru și Joannes Okolicsanyi (de eadem).

Promotorul, moderatorul susținerii examenului de absolvire, profesorul Nicolaus Gusita, îi felicită pe absolvenții masteratului de filozofie în ediția din Justus Lipsius, *Monita Ex Exempla Politica. Libri Duo* [...] *Editio nova recens recusa* [...], Tyrnaviae, 1698¹¹². În anexa lucrării se află lista neomagistrilor din care, datorită unei descrieri complexe a lui J. Čaplovič, am obținut șapte nume de absolvenți transilvăneni: Casparus Henter de Sepsi Szent-Iván (Sântionaluncă, jud. Covasna) a fost nobil din Transilvania, din convictul regal de la Universitatea de la Trnava. În calitate de student la filozofie, a absolvit facultatea în anul 1697, obținând titlul de *baccalarius* și, conform lucrării citate mai sus, în anul următor a devenit magistru de filozofie. Între 1699 și 1701, a fost student la facultatea de teologie¹¹³. Urmează Adamus Szegesy, Michael Benkő, alumn al Seminarului Sf. Adalbert; Franciscus Cziko, din convictul regal, coleg, în același convict, cu Joannes Boem, magister de filozofie, iar după un an și de teologie¹¹⁴; Stephanus Andrasi de Szede Gyergyo (Gheorgheni, jud. Harghita) a studiat teologia, după ce a absolvit facultatea de filozofie¹¹⁵. Ultimul

¹¹⁰ Čaplovič 1984, 2373; RMK 1885, 1892; Bognár, Kiss, Varga 2002, nr. 1435; Kádár, Kiss, Póka 2011, nr. 1224.

¹¹¹ Čaplovič 1984, 2359; RMK 1885, 1857; Bognár, Kiss, Varga 2002, nr. 1528.

¹¹² Čaplovič 1984, 2410.

¹¹³ Bognár, Kiss, Varga 2002, nr. 1647; Kádár, Kiss, Póka 2011, nr. 1340.

¹¹⁴ Kádár, Kiss, Póka 2011, nr. 1334.

¹¹⁵ Kádár, Kiss, Póka 2011, nr. 1329.

numit a fost Stephanus Antalffy de Csikszék (scaunul Ciuc, jud. Harghita), absolvent de master în filozofie și student la teologie¹¹⁶.

Cercetarea noastră arată că la Universitatea de la Košice nu am găsit în secolul al XVII-lea un număr important de studenți / absolvenți transilvăneni. Nu avem o explicație clară, doar putem presupune că instituția de la Trnava a început să funcționeze mai devreme cu 20 de ani, pe când cea de la Košice și-a deschis porțile abia în anul 1657. Având deja un renume format, Universitatea de la Trnava putea fi mai atractivă pentru studenți. Din cele afirmate până aici se observă că majoritatea studenților s-a înscris la facultatea de filozofie (de trei ani), unii continuând la cea de teologie (de patru ani), ceea ce a fost, de fapt, un parcurs oficial instituit în instituțiile de învățământ superior.

Între cele două localități din Slovacia, dar legat spre a doua parte a vieții mai puternic de Universitatea de la Košice, a fost viitorul profesor la Alma Mater de la Košice, Gabriel Ivul (**Fig. 6**). A fost unul dintre pușinii studenți de naționalitate română dintre cei prezentați în acest studiu¹¹⁷. Gabriel Ivul a fost originar din Caransebeș; după J. Szinnyei, s-a născut la 25 martie 1619¹¹⁸. După D. L. Țigău, s-a născut la 15 martie același an¹¹⁹. Chiar dacă familia Ivul este detaliat prezentată de D. L. Țigău, datele legate de activitatea sa au fost adunate din mai multe surse care ne-au permis unele completări ale biografiei sale.

Între 1636 și 1637, G. Ivul a fost student al Colegiului Iezuit de la Trnava, iar la data de 21 octombrie 1637 a intrat în Ordinul Iezuit¹²⁰; Szinnyei presupune că a urmat școala superioară la Graz. În conformitate cu lucrarea autorilor Bognár, Kiss, Varga, Ivul a obținut doctoratul în filozofie la Trnava (?)¹²¹. Acelaș izvor îl identifică din nou ca student la Graz în anul 1649, iar între anii 1647 și 1648, la Universitatea din Viena. În anul următor devenea cadru didactic universitar la Trnava, unde a predat etica. În actele universității este menționat cu forma numelui: Gabriel Juul (Ivvl). Între anii 1652 și 1653, a predat logica, fizica și metafizica¹²². La aceeași universitate a funcționat, între 1661 și 1663, ca profesor de teologie, a predat Sf. Scriptură (1669-1672), mai mult, între anii

¹¹⁶ Kádár, Kiss, Póka 2011, nr. 1330.

¹¹⁷ Este posibil ca, din cauza formei numelui sau a faptului că originea nu a fost specificată, să nu fi putut identifica mai mulți studenți de proveniență transilvană.

¹¹⁸ Szinnyei, on-line la adresa următoare: <https://mek.oszk.hu/03600/03630/html/index.htm>. (accesat la 03.03.2023); vezi și biograful familiei Ivul, Țigău 2010, p. 1-16; v. formatul online: [https://www.academia.edu/13656574/O_familie_de_or%C4%83%C5%9Feni_nobili_Ivul_de_Caransebe%C5%9F_secolele_XVI_XVI_\(accesat_la_03.05.2023\)](https://www.academia.edu/13656574/O_familie_de_or%C4%83%C5%9Feni_nobili_Ivul_de_Caransebe%C5%9F_secolele_XVI_XVI_(accesat_la_03.05.2023)).

¹¹⁹ Țigău 2010, p. 6.

¹²⁰ Bognár, Kiss, Varga 2002, nr. 231; RMNy 2012, 2972. Despre faptul că Ivul este cunoscut și în istoriografia slovacă și că a studiat la Universitatea de la Trnava menționează și *Slovenský biografický slovník* 1987, p. 500.

¹²¹ Bognár, Kiss, Varga 2002, nr. 231.

¹²² Fischer 1987, p. 148-151, 157-159.

1669 și 1670, a fost numit și decanul facultății de filozofie, apoi și prefectul bibliotecii universitare între 1672 și 1673. În anii pe care nu i-a petrecut la Trnava, a fost profesor activ și la Košice. Aici a fost cadru didactic începând cu deschiderea universității. În documentele instituției a fost consemnat ca profesor de polemică și cazuistică. Cazuistica a predat-o în perioada 1657-1660, metafizica și fizica, în anii 1660-1661, polemica, în 1664-1667, teologia și polemica, între anii 1667 și 1669. Între anii 1667 și 1669 a fost și prefectul bibliotecii universitare, după care a predat din nou cazuistica între 1674 și 1677. În anul universitar 1678-1679, a avut din nou calitatea de profesor și decan al facultății de filozofie¹²³. *Bibliografia* lui J. Čaplovič menționează că în anul 1661 a luat parte la Košice la susținerea examenului de filozofie *Famae Quadrige Serenissimorum [...] In triumphum [...] Neo-Magistrorum tracta Per Academicum [...] Cum [...] Lauream Imponeret Gabriel Ivul, tipărită la Košice*¹²⁴ și a fost în mai multe cazuri președinte de comisie la susținerea lucrărilor universitare¹²⁵. În această ultima funcție nu l-am identificat la Universitatea de la Trnava. Dacă urmărim *cursus honorum* al acestei foarte interesante personalități, la Trnava a fost încă prea tânăr pentru ocuparea funcțiilor mai înalte. Pe parcursul vieții și al carierei sale universitare, numele său este legat de mișcarea religioasă contrareformistă și are rezonanță mai ales la Košice, predând la universitate domeniul polemicii religioase¹²⁶. Format într-o lume a iezuiților, a susținut crezul său și prin publicarea scrierilor împotriva reformei publicate la Viena, Zagreb, Košice, spre exemplu.

În lucrarea *Famae Quadrige ...*, citată mai sus, sunt menționați ca studenți la Košice, pe lângă Gabriel Ivul ca profesor, patru studenți transilvăneni; remarcăm pe Andreas Illyes (1637-1712) cu o interesantă și bogată biografie și carieră în viața Bisericii: viitorul episcop al Transilvaniei, canonic la Bratislava, preot la Sibiu etc.¹²⁷. Ne lipsesc mai multe informații despre prezența lui A. Illyés în contextul Universității de la Košice; bibliografiile îl cunosc doar ca student la Trnava. Ceea ce mărturisește *RMNy* ar aduce o informație nouă, după care

¹²³ Fischer 1987, p. 123-127. Szinnyi menționează că Ivul a murit la 18 aprilie 1678 la Košice.

¹²⁴ Čaplovič 1972, 571a; *RMNy* 2012, 2972, unde găsim o informație mai bogată, în care este o listă de absolvenți ai masterului de filozofie.

¹²⁵ Čaplovič 1972, 572, 616; *RMNy* 2012, 2973, 3341.

¹²⁶ *RMNy* 2012, 3285, 331, 3421, 3526.

¹²⁷ Andreas Illyés s-a născut la Ciucsângiorgiu. Conform autorilor consultați de noi, a fost, în anul 1661, student la Košice. Apoi a învățat la Seminarul Sf. Adalbert la Trnava, în anul 1662, și în anul 1663 a devenit doctor în filozofie. În anul 1678, a fost canonic la Bratislava, în 1691, prepozit la Sibiu, apoi, la 19 ianuarie 1696, a fost numit episcop de Transilvania cu sediul la Alba Iulia; în anul 1697, a fost identificat la Cluj, iar în anul următor contribuie la construirea Capelei Sf. Treime la Trnava. A decedat la Trnava în anul 1712; <https://mek.oszk.hu/03600/03630/html/index.htm> (accesat la 10.03.2023). Vezi și Kádár, Kiss, Póka 2011, nr. 624, unde se menționează în plus că între 1663 și 1668 a fost student la Roma.

A. Illyes putea fi în anul 1661 absolvent al Universității de la Košice. Între ceilalți 22 de absolvenți din Transilvania, indicați ca *Nobilis Transylvanus*, au fost Paulus Szent Imrei, Michael Kaszony, Georgius Szent Simoni, în cazul cărora nu a fost menționată mai detaliat originea, cert este că au fost absolvenți ai Universității din Košice¹²⁸.

Joannes Banki¹²⁹, iezuit, profesor la Trnava și Košice, aflat în vedeta descrierii lucrării festive *Qvodlibeta Poetica* [...] AA. LL. Et Philosophiae Neo-Bacalareis cum In Alma Episcopali Universitate Cassoviensi prima Philosophiae Laurea [...], Cassoviae, 1667, se referă la inaugurarea absolvenților specializării filozofie. Sunt trei nume de transilvăneni vizați în textul profesorului Banki. Între primii absolvenți este numit Georgius Mixa, un student român, după cum rezultă din prezentarea sa, *Nob. Valachus Karansebesiensis Celsissimorum Principum Rakoczi Alumnus e Convictu Nobilium*¹³⁰. De aici putem deduce că G. Mixa putea fi apropiat într-un fel de tânărul principe al Transilvaniei Francisc Rákoczi I¹³¹. Alt absolvent al primului nivel de studiu, cel de filozofie, a fost Stephanus Frenky *Civis Szaz-Fenesensis Ungarus Transylvanus ex Com. Kolosvariensi* (Szászfenes, Florești jud. Cluj). Un alt student, apropiat sau simpatizant al principelui Francisc Rákoczi I, se află între autorii versurilor latinești dedicate neobacalarilor, Ladislaus Boros *Nob. Valachus Celsissimorum Principum Rakoczi Alumn.* Principele moare la 8 iulie 1667, iar scrierea menționată care indică numele a doi români (Valachus) a apărut tocmai în aceeași lună a anului 1667. De ce religie au fost cei trei, informația aceasta nu o avem, dar presupunem că principele devenit, după mama sa, Sofia Báthory, catolic, și studenții puteau fi de aceeași religie. De aceea, și G. Mixa, S. Frenky, și L. Boros urmează Universitatea Catolică de la Košice.

Stephanus Csernatony Transylvanus din comitatul Kezdi (jud. Covasna), iezuit, a studiat la Košice teologia (1673-1674)¹³². În *Bibliografia* îl găsim în anul 1665 *neobacalarius*, absolvent de filozofie, care, sub conducerea profesorului István Cseke, a absolvit studiile la 28 iulie 1665¹³³. Lucrarea *Causae Non Causae ...* a fost tipărită la Levoča, în tipografia breweriană, în anul 1665. În anul următor, Csernatony este deja neomagister de filozofie menționat

¹²⁸ RMNy 2012, 2972.

¹²⁹ RMNy 2012, 3337, s. 669-670. Bánki a fost profesor de teologie la Trnava, și, mai târziu, la Košice. Vezi Fischer 1987, p. 124-125, 157-159.

¹³⁰ Čaplovič 1972, 613. Autorul relatează că această tipăritură nu este cunoscută bibliografiilor „contemporane“. În prezent, RMNy 2012, 3337 aduce mai multe informații și despre prezența ei în câteva biblioteci.

¹³¹ <http://lexikon.katolikus.hu/R/R%C3%A1koczi.html> (accesat la 12.03.2023).

¹³² Kádár, Kiss, Póka 2011, nr. 836.

¹³³ Čaplovič 1972, 1144; RMNy, 3211.

împreună cu Emeric Uyfalvi la 14 iulie 1666¹³⁴. În fine, la sfârșitul secolului al XVII-lea, l-am identificat între Transilvania și Slovacia pe Gregorius Hidi (1674-1705) de la Satu Mare (**Fig. 7**). Viitorul profesor de filozofie la Universitatea de la Trnava nu este menționat în lucrarea *Philosophi Christiani Effigies, ... A Deditissimis Rhetoribus Cassoviensibus ... Leutschoviae*, 1699, dar a fost indicat de bibliografia drept autor al lucrării dedicate neomagiștrilor de la Košice¹³⁵. Nici despre funcționarea lui la Košice nu deținem informații, cu toate că lucrarea menționată ne duce și spre cea de a doua universitate. O curiozitate este, credem, și apariția cărții la Levoča, doar la Košice în vremea respectivă a funcționat tipografia iezuită. După Szinnyei, József Hidi a murit ajutând bolnavii de ciumă, la Trnava.

Concluzii

Am abordat cercetarea de față pe mai multe niveluri, pe care le-am urmărit în două subcapitole. Punctul în care converg temele avute în vedere sunt cărțile secolului al XVII-lea ieșite din tipografiile de pe teritoriul Slovaciei de astăzi. Datorită bibliografiilor, celei realizate de Ján Čaplovič, dar și lucrărilor bibliografice maghiare, *RMK* și *RMNy*, am putut selecta un număr de transilvăneni activi o vreme mai scurtă sau mai lungă în instituțiile de învățământ din Slovacia. Am obținut cca 115 nume de studenți, dascăli și persoane erudite, care au fost active în spațiul școlar mediu și universitar. În cele două capitole principale am tratat studenții după confesiunea lor, pentru că aceasta este soluția pe care ne-a permis-o materialul.

Studenții / elevii și erudiții de religie evanghelică, de origine săsesască, proveneau din orașe și localități mai mici, ca Sibiu, Bistrița, Mediaș, Sebeș, Satu Mare, dar și de la Moșna, Rupea, Nocrich etc. Ei au urmat gimnaziile sau colegiile apărute în urma reformelor religioase care permiteau înființarea școlilor; astfel, în orașele Levoča, Prešov, Košice, Bratislava, dar și în altele, pentru tinerii transilvăneni a apărut oportunitatea de a se instrui nu departe de casă. Bibliografiile au remarcat unele tipărituri de mici dimensiuni, între care și unicate, în care se păstrează numele autorilor poeziilor sau textelor scurte ocazionale, de felicitare, publicate de elevii sau studenții instituțiilor de învățământ. Mai mult de atât, între aceste lucrări am identificat și câteva care demonstrează o activitate de examinare și publicare de lucrări.

Interesul familiilor de religie evanghelică pentru a-și trimite copiii la școli în Slovacia nu este o temă vehiculată în istoriografie. Mărturiile păstrate în bibliografiile citate ne-au ajutat deosebit de mult pentru identificarea și

¹³⁴ Čaplovič 1972, 608; *RMNy*, 3277.

¹³⁵ Čaplovič 1972, 1621; <https://www.arcanum.com/en/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-irok-elete-es-munkai-szinnyei-jozsef-7891B/h-87E13/hidi-gergely-89ADF/> (accesat la 9.05.2023) G. Hidi nu figurează în Fischer 1987.

selectarea persoanelor despre care în istoriografia românească fie se păstrează extrem de puține informații, fie nu există deloc.

Cea de-a doua temă din capitolul despre peregrinarea studenților romano-catolici are în vedere învățământul universitar și prezența transilvănenilor la universitățile iezuite de la Trnava și Košice. În această situație am coroborat rezultatele din *Bibliografia* lui J. Čaplovič cu lucrările autorilor maghiari care se ocupă de cercetarea matricolelor universitare. Am identificat studenți și profesori, unii dintre ei devenind persoane importante în viața Bisericii Catolice din Transilvania sau Europa, alții demonstrându-și calitățile în viața universitară.

În final, credem că cercetările viitoare, care vor urmări prezența studenților la școlile și universitățile din Slovacia sau în Europa, vor identifica în publicațiile de specialitate rezultatele examenărilor parțiale sau de absolvire, disertațiile și lucrările de doctorat realizate de transilvăneni. Este o temă care ar aduce foarte multe informații spectaculoase despre formarea intelectualității în secolele trecute și contribuții reale pentru istoria învățământului.

List of illustrations

Fig. 1 – Respondent STEPHANUS SIMONIS Cibin. in (praeses) Johannes Wolphius. *Theses Theologicae de Ieiunio...*, Cassoviae, 1625. Oponents were: Georgius Schulerus and Casparus Dreslerus Transylv. RMNy 1339

Fig. 2 – JOHANNES ARTZT Leschkirchens. Saxon. Transylv., a student of the gymnasium from Bratislava was the author of *Exercitatio Theologica de Revelatione Divina ...* Posenii, 1670. RMNy IV 3673

Fig. 3 – Michael Pancratius Sabesiensis Transylv. He was a teacher of the high school from Prešov, author of the work *Tractatus Politico-Historico-Juridicus ...*, Cassoviae, 1668. RMNy 3430

Fig. 4 – Michael Pancratius, a teacher at the Evangelical high school from Prešov, president in the examining commission in 1668 in: *Exercitatio Politico-Juridica*, Cassoviae, 1668. RMNy 3429

Fig. 5 – Michael Mihotsa, "baccalarius" and "magister", defended a doctorate in Trnava in 1659. RMNy 2862

Fig. 6 – Gabriel Ivul from Caransebeș, a student in Trnava, Jesuit, professor of philosophy, polemics, casuistry at the university from Košice. RMNy 2972

Fig. 7 – [Georgius Hidi] from Transylvania was the author of the work *Philosophi Christiani Effigies...*, Leutschoviae, 1699

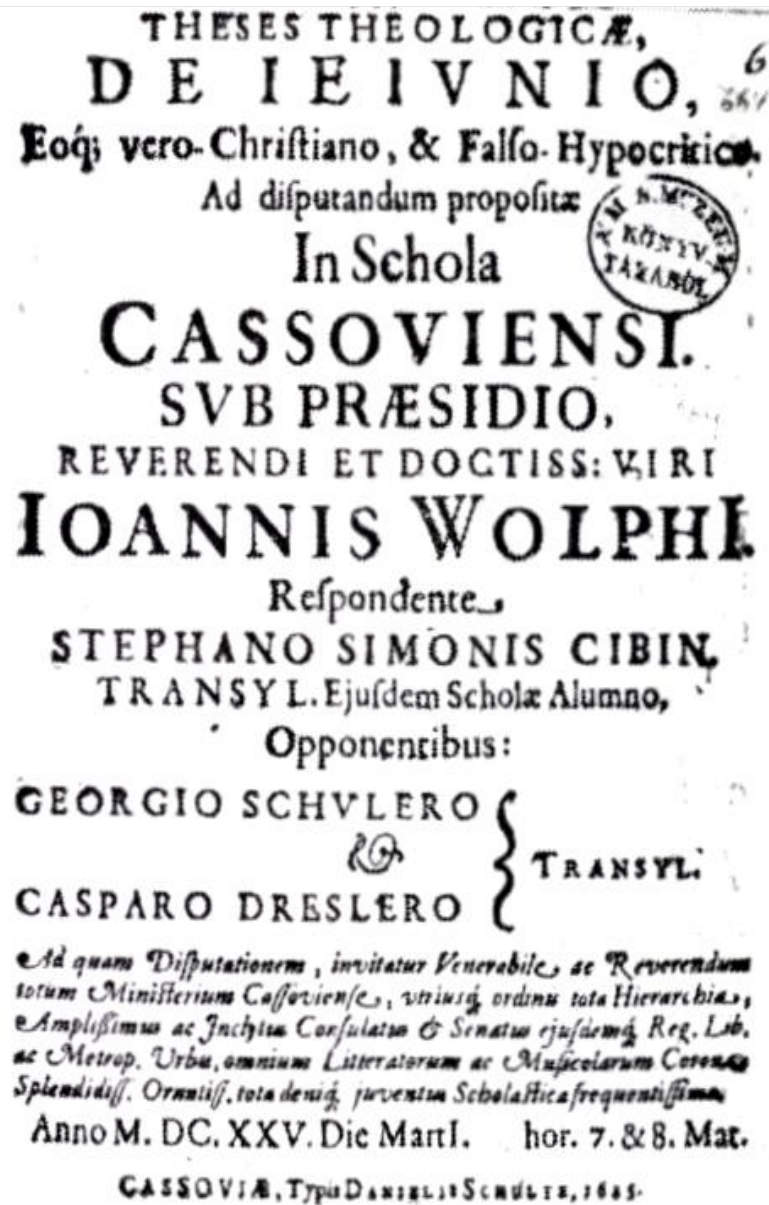

Fig. 1 – Respondent STEPHANUS SIMONIS Cibin. in (praeses) Johannes Wolphius. *Theses Theologicae de Ieiunio...*, Cassoviae, 1625. Oponenți au fost: Georgius Schulerus și Casparus Dreslerus Transyl. RMNy 1339

MICHAELIS PANCRATII
 Sabesiensis Transylv. V. J. D. & Civilis Pruden-
 dentiae nec non Historiarum, in Illustri Statum E-
 vangelicorum, quod Eppersteinense, Lyceo
 Professors Publici.

TRACTATUS
Politico-Historico-Juridicus

In paragraphum *Juris duplex est*, Proli. de jure &
 divisione juris.

JVRIS PVBLICI, REGNI HVN-
garie, Magistratum, & Statuum, tam Eccle-
 siasticorum, quam secularium, originem in ge-
 nere & specie exhibens.

CASSOVIAE, Typis DAVIDIS TÜRSCHE.
 ANNO MDC LXVIII.

Fig. 3 – Michael Pancratius Sabesiensis Transylv. A fost profesor la Liceul din Prešov, autor al lucrării *Tractatus Politico-Historico-Juridicus* ..., Cassoviae, 1668. RMNy 3430

Fig. 4 – Michael Pancratius, profesor la Liceul Evanghelic din Prešov, președinte în comisia de examinare în anul 1668 în: *Exercitatio Politico-Juridica*, Cassoviae, 1668. RMNy 3429

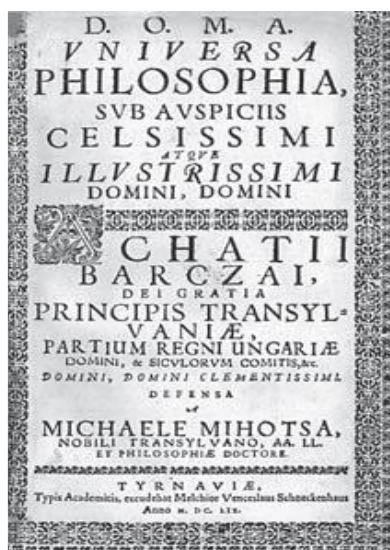

Fig. 5 – Michael Mihotsa, „baccalarius” și „magister”, a obținut titlul de doctor la Trnava în 1659. RMNy 2862

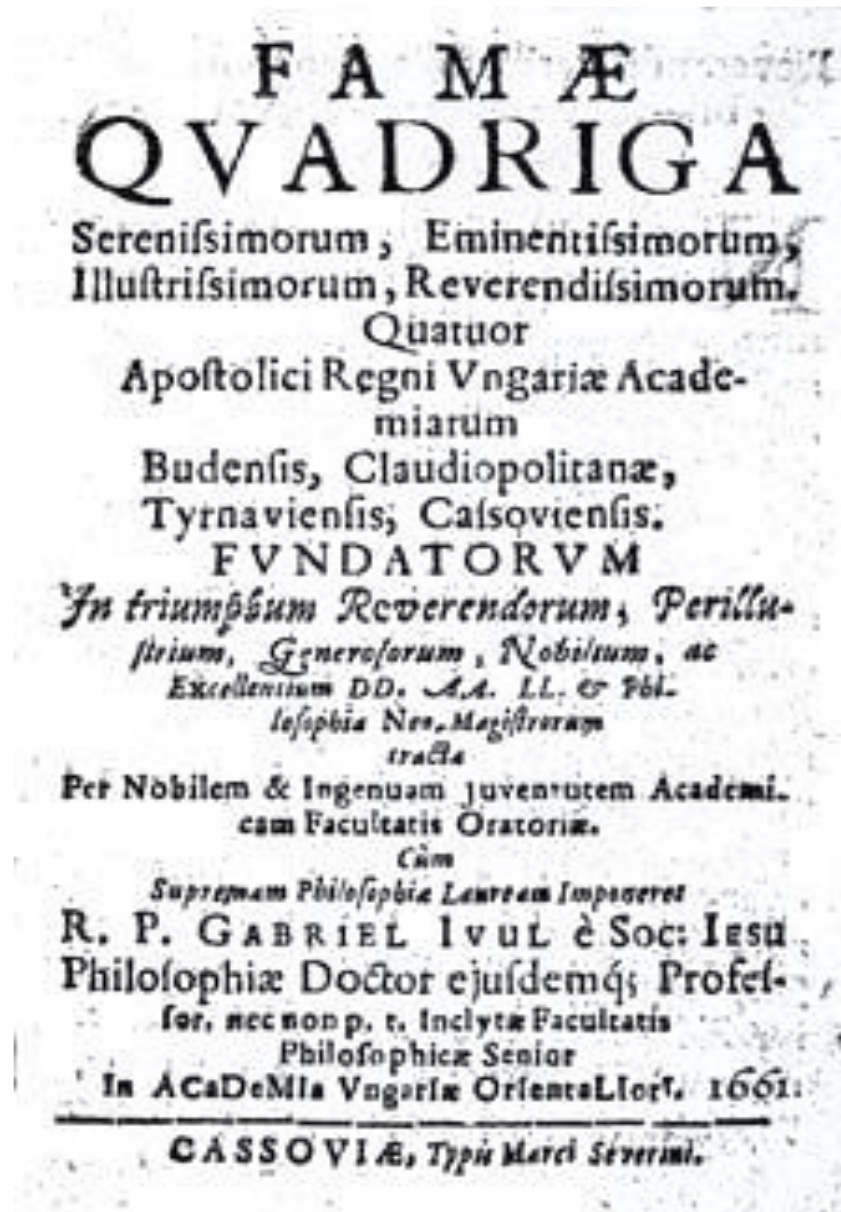

Fig. 6 – Gabriel Ivul din Caransebeș, student la Trnava, iezuit, profesor de filozofie, polemică, cazuisitica la Universitatea de la Košice. RMNy 2972

PHILOSOPHI CHRISTIANI
EFFIGIES,

E

Duplici Prototypo,
Symbolico, & Personali, In
purpuratis Sæculi, & Patriæ Nostræ
Philosophis expressa;

Nunc Varijs Eloquentiæ Coloribus adornata:

Et
RR. Nobilibus, Eximijs, AA. LL.
& Philosophiæ NEO MAGISTRIS.

A
Promotore R: P: FRANCISCO BILECZKY è Socie-
tate JESU, A A. L L. & Philosophiæ Doctore,
Ejusdemque Professore Ordinario, nec non
P. t. Seniore, in Alma, Episcopali Uni-
versitate Cassoviensi Supremam accipi-
entibus Lauream, in sui Mnemosy-
non, & Observantiæ
pignus.

Dicata.

A Deditissimis Rhetoribus Cassoviensibus
Anno M DC XCIX. *Mense* *Die*

LEUTSCHOVIAE.

Fig. 7 – [Georgius Hidi] din Transilvania a fost autorul lucrării *Philosophi Christiani Efigies...*, Leutschoviae, 1699. Sursa: <https://books.google.ro/books?id=GSZfAAAACAAJ&printsec=frontcover&rediresc=y#v=onepage&q&f=false> (accesat la 15.05.2023)

Abrevieri bibliografice

- Benka 2021 – Peter Benka, "Evanjelické duchovenstvo v hornouhorských slobodných kráľovských mestách. Náčrt problému" [Clerul evanghelic în orașele regale libere din Ungaria superioară. Schița problemei], în *Opus caementum Historia Nova*, 19, 2021, p. 132-153
- Biografický lexikón 2002 – *Biografický lexikón Slovenska* [Lexicon biografic al Slovaciei]. Lit. A-B, Martin, 2002
- Bognár, Kiss, Varga 2002 – Krisztina Bognár, József Mihály Kiss, Júlia Varga, *A Nagyszombati Egyetem fokozatot szerzett hallgatói 1635-1777*, Budapest, 2002
- Catechesis 2014 – *Catechesis Stöckelii pro iuventute Bartphensi composita*, eds. Michal Valčo și Daniel Škoviera, Martin, 2014
- Čaplovič 1972, 1984 – Ján Čaplovič, *Bibliografia tlači vydaných na Slovensku do roku 1700 1. a 2. diel* [Bibliografia tipăriturilor editate în Slovacia până la anul 1700], Martin, 1972, 1984
- Fata, Kurucz, Schindling 2006 – Márta Fata, Gyula Kurucz, Anton Schindling, *Studenten aus Ungarn an deutschen und österreichischen Hochschulen von 16. bis zum 20. Jahrhundert*, Stuttgart, 2006
- Fischer 1987 – Karl A.F.Fischer, "Die Kaschauer und Tyrnauer Jesuiten-Universitäten im 17. und 18. Jahrhundert", în *Ungarn Jahrbuch*, 15, 1987, p. 148-151, 157-159
- Gaal 2018 – György Gaal, "A Báthory egyetemről a Ferdinánd Egyetemig. A kolozsvári felsőoktatás első százada", în *Cluj – Kolozsvár – Klausenburg 700 Vátostörténeti tanulmányok. Studii de istorie urbană*, Kolozsvár, 2018, p. 447-458
- Hegyi, Szögi 2016 – Ádám Hegyi, László Szögi, *Magyarországi diákok svájci egyetemeken és főiskolákon, 1526-1919*, Budapest, 2016
- Istoria învățământului 1983 – *Istoria învățământului din România (de la origini până la 1821)*, vol. 1, București, 1983
- Kádár, Kiss, Póka 2011 – Zsófia Kádár, Beáta Kiss, Ágnes Póka, *A nagyszombati egyetem Teológiai karának Hallgatósága 1635-1773*, Budapest, 2011
- Márza Selecká 2021 – Eva Márza Selecká, *Slovacikálne tlače v sedmohradskej knižnici Batthyaneum v Alba Iulii (16. – 18. storočie* [Tipărituri slovece în Transilvania la Biblioteca Batthyaneum de la Alba Iulia (secolele XVI – XVIII)], Martin, 2021
- Márza, Márza 2022 – Eva Márza, Andreea Márza, „Studenti și absolvenți din Transilvania la universitățile de la Košice și Trnava (Slovacia) pe baza unor disertații și bibliografii (secolul al XVIII-lea)”, în *Apulum series Historia & Patrimonium. Supplementum*, LIX, 2022, p. 95-126
- Mátej, 1984 – Jozef Mátej, "Dejiny slovenského školstva a pedagogiky v európskom kontexte (do roku 1938)" [Istoria învățământului și pedagogiei din Slovacia în context european (până la 1938)], în *Zborník Filozofickej fakulty a pedagogickej fakulty Univerzity Komenského. Pedagogika*, VII, 1984, p. 29-30

- Neagu, 2016 – Răzvan Mihai Neagu, „Studenti din Sebeș la marile universități și școli superioare europene între anii 1520 și 1700”, în *Terra Sebus. Acta Musei Sabesiensis*, 8, 2016, p. 253-265
- RMK 1885 – Károly Szabó, *Régi Magyar Könyvtár*, vol. II, Budapest, 1885
- RMNy II-IV 1983, 2000, 2012 – *Régi Magyarországi nyomtatványok*, vol. II-IV, Budapest, 1983, 2000, 2012
- Scurtă istorie 2011 – *Scurtă istorie a Slovaciei*, Elena Mannová coord. Traducere din limba slovacă și indice de Eva Mârza, Radu Mârza, București, 2011
- Slovenský biografický slovník, 2000 – *Slovenský biografický slovník*, vol. IV, Martin, 2000
- Szabó 1980 – Miklós Szabó, „Erdélyi diákok külföldi egyetemjárása a XVI-XVIII. Században”, în *Művelődési történeti tanulmányok*, Bukurești, 1980, p. 152-168
- Szabó, Tonk 1992 – Miklós Szabó, Sándor Tonk, *Erdélyiek egyetemjárása a korai újkorban 1521-1700*, Szeged, 1992
- Szinnyei 1891-1914 – István Szinnyei, *A Magyar írók Élete és munkái*, vol. 1-14, Budapest, 1891-1914
- Szögi 2011 – László Szögi, *Magyarországi diákok németországi egyetemeken és akadémiákon 1526-1700*, Budapest, 2011
- Țigău 2010 – Dragoș Lucian Țigău, „O familie de orașeni nobili: Ivul de Caransebeș (secolele XVI-XVII)”, în *Studii și cercetări Actele simpozionului „Banatul – trecut istoric și cultural”*, Zrenianin – Novi Sad, 2010, p. 1-16
- Tonk 1979 – Sándor Tonk, *Erdélyiek egyetemjárása a középkorban*, București, 1979
- Varga 1988 – Imre Varga, *A magyarországi protestans iskolai színjátszás forrásai és irodalma*, Budapest, 1988
- Varga 2006 – Júlia Varga, *A Nagyváradi Jogakadémia (1780-1848) és a Püspöki Szeminárium, (1744-1848) hallgatósága*, Budapest, 2006
- Varga 2007 – Júlia Varga, *A kolozsvári jezsuita gimnázium és akadémia hallgatósága 1641-1773 (1784)*, Budapest, 2007